

Artur Bagdasarov

RU-10100 Moskva

a_bagdasarov@mail.ru

O NAZIVIMA AERODROM I ZRAČNA LUKA

U radu se raščlanjuju suodnosi naziva aerodrom i zračna luka. U različitim priručnicima i propisnicima nazivi aerodrom i zračna luka tumače se na različit način. U jednim se daje prednost pridjevsko-imeničkoj sintagmi zračna luka, u drugima se navode posebno kao različite natuknice, a u trećima se rabe kao nazivoslovne inačice ili istoznačnice. Neujednačenost i nesređenost naziva izaziva potrebu njihove unifikacije i standardizacije. U članku se pokušalo opisati i protumačiti osnovne razlike između naziva aerodrom i zračna luka pa predložiti moguću definiciju u budućim normativnim priručnicima.

1. Uvod

Uređivanje nazivoslovlja u djelokrugu je jezikoslovlja, dotično njezinih grana leksikologije i standardologije te leksikografije. Standardizacija nazivlja znanstveni je postupak koji ima nekoliko propisanih koraka. Započinje popisivanjem nazivlja, tj. skupljanjem svih naziva iz određenoga znanstvenoga područja, potom njihovim probirom i odabirom, leksikografskom obradbom i opisom. Na taj način nastaje nazivoslovni (strukovni) rječnik pojedinoga područja. Zbrojem takvih rječnika nastaje veliki znanstveni nazivoslovni rječnik pojedinoga jezika kojemu se mogu dodavati istovrsni rječnici drugih jezika. Takvi su višejezičnici važan izvor za proučavanje ustroja pojedinih jezika i međujezičnih dodira.

Stručnjaci različitih znanstvenih područja rade na stvaranju, usustavljanju i ujednačivanju nazivlja koje je povezano s određenim pojmom. Ujednačivanje osigurava stručnjacima različitih struka da odrede jednoznačno podudaranje između pojmovnih i nazivoslovnih sustava. Rad na ujednačivanju ostvaruje se na svim razinama – sadržajnoj, logičkoj i

jezikoslovnoj. Tijekom usustavljivanja i ujednačivanja uzima se u obzir ne samo jezikoslovna raščlamba naziva uz poštivanje općih norma i zakonitosti pojedinoga jezika nego i primjena posebnih kriterija pri procjeni normativnih likova.

Posljednji korak u sređivanju i ujednačivanju kodifikacija nazivoslovnoga sustava jest oblikovanje normativnoga rječnika. Kad je teško naći prikladno rješenje u usustavljivanju i ujednačivanju naziva, stručnjaci obično preporučuju jezično najprihvatljiviji naziv, tj. onaj koji ima najviše poželjnih odlika u pogledu sustavnosti, autohtonosti, proširenosti i tvorbenosti. O svim se rješenjima raspravlja u projektnim radionicama, a otvorena se pitanja razrješuju uz pomoć strukovne suradnje i praćenjem rada u prikupljenoj nazivoslovnoj bazi podataka. Ako se pronade uporabno prihvatljiv naziv, tada kodifikacija poprima oblik standardizacije. U mnogim zemljama tim se bave uglavnom državni nazivoslovni odbori, znanstveno-istraživačke ustanove i nacionalna normativna tijela pri vladi. Oni obično izdaju zbirke znanstveno-normativnih nazivlja.

Osnovni su koraci u standardizaciji nazivlja:

1. Provedba potpunoga usustavljenja svih naziva, uključujući sve vrste porabe naziva u tekstovima i razgovornom jeziku, sve nazivoslovne inačice ili istoznačnice kako normativne tako i nenormativne naravi (npr. profesionalni žargon). U tom se koraku pripremaju različiti nazivoslovni rječnici.

2. Razradba jasnoga logičko-pojmovnoga uzorka nazivoslovnoga sustava na osnovi koje proizlazi ocjena i ujednačivanje postojećega nazivlja.

3. Provedba standardizacije nazivlja raščlambom logičko-gramatičko-semantičke organizacije, tvorbenih mogućnosti, sustavnosti i drugih važnih kriterija koji dopuštaju da se iz ukupnoga broja naziva odabere i preporuči naziv koji je prikladan za propisivanje i službenu porabu u različitim izdanjima (Bagdasarov 2023:98–99). Pokušat ćemo opisati i raščlaniti suodnos termina aerodrom i zračna luka u smjeru usustavljivanja i normiranja tih naziva.

2. Nazivi aerodrom i zračna luka u hrvatskim priručnicima i propisnicima

U različitim školskim priručnicima Instituta za hrvatski jezik (prijašnje je ime – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje) možemo naići na normativnu jezičnu preporuku: aerodrom > zračna luka. Jesu li izrazi aerodrom i zračna luka jedno te isto i treba li rabiti zračna luka umjesto aerodrom?

Na mrežnim institutskim stranicama u rubrici *Hrvatski u školi (Savjeti)* možemo pročitati: »aerodrom > zračna luka. U hrvatskome standardnom jeziku umjesto riječi *aerodrom* bolje je upotrijebiti izraz *zračna luka*. Dakle, umjesto *Idemo taksijem do aerodroma* bolje je reći *Idemo taksijem do zračne luke* (Hrvatski u školi). Isto imamo u Institutovu Hrvatskom pravopisu iz 2013.: »aerodrom > zračna luka (Hrvatski pravopis, 2013.). Slično je i u *Školskom rječniku hrvatskoga jezika IHJJ-a*: »aerodrom *im. m. v.* zračna luka pod luka (ŠR 2012:4).

S druge pak strane nazive aerodrom i zračna luka susrećemo kao posebne natuknice u institutskom nazivoslovnom priručniku *Hrvatsko zrakoplovno nazivlje* (Zagreb, 2015.):

»**aerodrom**

DEFINICIJA: područje na zemlji ili vodi, uključujući sve objekte, instalacije i opremu, namijenjeno u potpunosti ili djelomice kretanju, uzlijetanju, slijetanju i boravku zrakoplova

VRELO DEFINICIJE: Zakon o zračnom prometu, Narodne novine, br. 69/09.

ENGLESKI: aerodrome

KONTEKST: Aerodromi su početno-završne točke procesa zračnoga prijevoza.

VRELO KONTEKSTA: Zakon o zračnom prometu, Narodne novine, br. 132/98.«

»**zračna luka**

DEFINICIJA: aerodrom s najmanje jednim utvrđenim normiranim postupkom preciznoga instrumentnog prilaženja na kojem postoje postrojenja za smještaj, održavanje, popravak te prihvat i otpremu zrakoplova, putnika i stvari

VRELO DEFINICIJE: Zakon o zračnom prometu, Narodne novine, br. 132/98.

ENGLESKI: airport« (Hrvatsko zrakoplovno nazivlje 2015:8, 185).

Ispada da u jednim institutskim priručnicima za školu imamo jedan pristup prema normiranju određenih natuknica i definicija, a u drugim, također institutskim, sasvim drugi ili drukčiji, premda je jezik jedan te isti. Uzgred budi rečeno da u *Zakonu o zračnom prometu, Struni i Hrvatskom zrakoplovnom nazivlju* imamo jednu te istu ili vrlo sličnu definiciju naziva letjelište: »letjelište aerodrom za jedrilice i motorne jedrilice čija se uporaba može proširiti i na druge vrste letjelica«, ali u *Velikom rječniku hrvatskoga standardnog jezika* iz 2015. na stranici 660 drukčije tumačenje značenja

riječi letjelište: »*letjelište* RIJ uzletno-sletna staza, prostor na aerodromu«. Naravno da nazivi aerodrom za jedrilice i uzletno-sletna staza nisu jedno te isto. U priručnicima, rječnicima, sredstvima za javno priopćivanje i različitim znanstvenim člancima nailazimo na: uzletno-sletna staza/uzletno-sletna staza, uzlijetno-sletna staza, uzletno-slijetna staza, poletno-sletna staza / poletno sletna staza, uzletnište, letjelište. Razvidno je da je u normiranju određenih naziva i njihova pravopisanja najbolje strukovno usuglasiti pojedine normativne razmirice i imati nazivoslovni konsenzus, a vjerojatno tek potom ići u akciju normativnih preporuka i objavljivanja priručnika.

Naziv aerodrom i s njim ustaljene dvorječne sveze nalazimo u *Struni*: »aerodrom, certificirani aerodrom, civilni aerodrom, međunarodni aerodrom, vojni aerodrom itd.« (Struna), a također u *Hrvatskoj tehničkoj enciklopediji* Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža (»zračna luka → aerodrom«). Prema *Hrvatskoj tehničkoj enciklopediji* aerodromi se dijele na one za javni zračni promet (*zračne luke*), za obuku letačkoga osoblja (*školski aerodromi*), za športsko-rekreacijske aktivnosti (*športski aerodromi*), za vlastite potrebe (*privatni aerodromi*), za aktivnosti u poljoprivredi i šumarstvu (*letjelišta*), za helikoptere (*helidromi*) te aerodrome na vodi (*hidrodromi*) (HTE). Nazivi aerodrom i zračna luka postoje i u tekstovima hrvatskih zakona, primjerice u *Zakonu o zračnom prometu*, gdje nalazimo dva pojma: »*aerodrom (aerodrome)*: određeno područje na zemlji ili vodi (uključujući sve objekte, instalacije i opremu) namijenjeno u potpunosti ili djelomično za kretanje, uzlijetanje, slijetanje i boravak zrakoplova« i »*zračna luka (airport)*: aerodrom posebno prilagođen za usluge u zračnom prijevozu.« (Zakon o zračnom prometu). Pojam aerodrom nalazimo također u službenom *Pravilniku o aerodromima* iz 2012. i *Pravilniku o uvjetima i načinu upotrebe aviona i helikoptera na koje se ne primjenjuje uredba (EU)* iz 2020.: »1) *aerodrom*: prostor na kopnu, vodi, izgrađena površina ili plovilo, posebno prilagođeni za slijetanje, uzlijetanje i manevriranje zrakoplova« (Pravilnik 1; Pravilnik 2).

Hrvatski opći leksikon iz 1996. god. natuknicu aerodrom upućuje uz pomoć grafičke oznake strjelica (→) na zračnu luku (HOL 1996:6), slično čini i *Hrvatski jezični savjetnik* iz 1999. uz pomoć crtice (—) (HJS 1999:347). U Anićevu *Rječniku hrvatskoga jezika* iz 1989. aerodrom je općejezični naziv, a zračna luka je njemačka prevedenica (Anić 1998:13, 497). U Šonjinu *Rječniku hrvatskoga jezika* iz 2000. nazivi aerodrom, zračna luka, zrakoplovna luka, uzletnište, nazivoslovne su inačice ili istoznačnice, premda natuknica uzletnište u tom Rječniku znači samo uzletno-sletna staza (RHJ 2000:5, 553, 1334). U *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku* iz 2002./2004. aerodrom

i zračna luka navedeni su isto kao nazivoslovne inačice ili istoznačnice (HER 2002. – 2004: sv. 1:27, sv. 6:26). U Matičinu pravopisu iz 2007. imamo aerodrom (Badurina i dr. 2007:331). U Babić-Moguševu *Hrvatskom pravopisu* iz 2011. nalazimo: »aerodrom (uzletište, zračna luka) (Babić, Moguš 2011:129). U *Velikom rječniku hrvatskoga standardnog jezika* iz 2015. suodnosi natuknica aerodrom i zračna luka prikazani su također uz pomoć grafičke oznake strjelica (→) kao istoznačnice (VRH 2015:7, 678). U *Hrvatskoj enciklopediji*, mrežno izdanje, »zračnom lukom kadšto se naziva svaki aerodrom.« (HE). U hrvatskim sredstvima za javno priopćivanje nailazimo na riječi aerodrom i zračna luka kao nazivoslovne inačice ili istoznačnice, a u jednoj rečenici ili odlomku katkad stilski rabe i jednu i drugu da ih ne ponavljaju:

»Splitska zračna luka lani je prvi put bila najprometniji aerodrom u Hrvatskoj, pretekavši tako Zračnu luku »Franjo Tuđman« koja je dosad svake godine osvajala tu titulu. Kroz splitski aerodrom lani je prošlo 1,577.584 putnika dok je zagrebačka zračna luka u 2021. opslužila njih 1,404.478. ZL Split je primat nad »Tuđmanom« prošle godine ostvario zahvaljujući prvenstveno prometu u ljetnim mjesecima, kad je Resnik i inače naš najprometniji aerodrom.« (Večernji list, 2022.).

3. Razlike između naziva aerodrom i zračna luka

Očito je da u usporedbi naziva aerodrom i zračna luka postoji u različitim izvorima neujednačenost i nesređenost. Aerodrom odgovara djelomice nazivu uzletište, ali zrakoplovi na uzletištu osim uzlijetanja i slijeću. Isto tako, uzletište znači i uzletno-sletnu stazu što nije sasvim dobro za naziv koji ima dva pojma. Domaće riječi zračna luka ili uzletište imaju naravno prednost pred posuđenicom aerodrom, ali samo kad bi bila riječ o istovrijednicama, što ovdje nije sasvim tako. Treba naglasiti da navedeni nazivi nisu pak namjenski, funkcionalno i semantički se razlikuju. Osnovne razlike između zračne luke (fr. *aéroport* iz stgrč. ἀήρ, G. αέρος, lat. aer, G. aeris – »zrak« i lat. portus »luka«, »pristanište«) i aerodroma (iz grč. ἀήρ, G. αέρος – »zrak« i δρόμος – »staza«, »trkalište«, »cesta«; »ulica«) jesu:

- Aerodrom je namijenjen samo zračnim brodovima ili letjelicama – uzlijetanju, slijetanju, servisiranju i tehničkomu održavanju zrakoplova.
- Aerodrom je jedan od sastavnih dijelova zračne luke. Pri gradnji uzletno-sletna staza može se pretvoriti u letjelište ili aerodrom, aerodrom u zračnu luku uz isti aerodrom, ili ostati i dalje aerodrom. Zračna luka ne postoji bez aerodroma, a aerodrom postoji bez zračne

luke. S druge pak strane, aerodrom i zračna luka, primjerice, imaju uzletno-sletnu stazu.

- Razredba aerodroma ovisi o njihovoj namjeni. Aerodrom je obično namijenjen za školske, športske, poljoprivredne, vatrogasne i vojne svrhe, a zračna luka je većinom za dohodovan (komercijalan) putnički promet. Zračne luke se razlikuju prema vrsti ovisno o opsegu godišnjih putničkih prijevoza.
- U usporedbi s aerodromom zračna luka ima mnoštvo usluga za putnike. Međunarodna zračna luka opremljena je, primjerice, restoranima i *café*-barovima, mjenjačnicama, bankomatima, prodavaonicama, a ima i prostorije za majke i djecu, igraonice za djecu, čak može imati kino, knjižnicu te kapelicu za molitvu.
- Zračne luke obično moraju udovoljavati standardima Međunarodne organizacije civilnoga zrakoplovstva (ICAO). Aerodromi ne moraju imati posebne standarde, osim sigurnosnih smjernica.
- Aerodrom se pojavio ranije, zajedno s početkom letova zrakoplova. Zračne luke su se pojavile mnogo kasnije, kada su letovi postali pristupačni mnogim ljudima. Aerodromi su za razliku od sadanjih zračnih luka u početku zrakoplovstva najčešće bili smješteni na širokom travnatom terenu gdje je bilo dosta prostora i ravnoga tla za slijetanje i uzlijetanje zrakoplova.

Dakle, zračna luka ima širi pojam nego aerodrom. Zračna luka je sklop zgrada (s aerodromom, putničkim i teretnim terminalima, tehničkim i ugostiteljskim objektima itd.) za ostvarivanje redovnih letova civilnoga zrakoplovstva i usluga putnika [zračna luka »Franjo Tuđman«, zračna luka Dubrovnik, zračna luka Hartfield-Jackson Atlanta, međunarodna zračna luka]. A aerodrom je uređeno zemljište na kopnu ili vodi za slijetanje, uzlijetanje, kretanje i pristajanje zrakoplova, helikoptera i drugih letjelica (obično ima zgradu za održavanje i opremu letjelica) [civilni/privatni/školski/športski/vojni aerodrom].

Uz gred budi rečeno da je godine 1909. izumitelj, inženjer Eduard Slavoljub Penkala (1871. – 1922.) na vojnom vježbalištu Kajzerica između Selske ceste i potoka Čnomerec u Zagrebu izgradio na travnatom uzletištu spremište za zrakoplove i prvu hrvatsku letjelicu. 22./23. lipnja 1910. godine zrakoplovac, mehaničar Dragutin Karlo Novak (1892. – 1978.) uzlijeće s Penkalinim dvokrilnim zrakoplovom i ulazi u povijest kao prvi hrvatski pilot. Penkalina letjelica u hrvatskoj povijesti ostala je zapamćena kao prvi zrakoplov koji je sagrađen na tom aerodromu i koji je letio u Hrvatskoj.

Hrvatska danas ima razmjerno velik broj zračnih luka, aerodroma i letjelišta, od čega čak osam ima status međunarodnih zračnih luka.

4. Zaglavak

Ujednačivanje nazivlja povezano je s dovođenjem pojedinoga naziva do istovjetnosti, jedinoga oblika, u okviru sustava koji je pozvan osigurati jednoznačnu podudarnost između sustava pojmova i sustava nazivaka, a ostvaruje se na trima razinama: logičkoj, sadržajnoj i jezikoslovnoj. Nazivi zračna luka i aerodrom mogli bi u budućim priručnicima naći svaki svoje odgovarajuće abecedno mjesto. Pri tome treba usporediti definiciju naziva aerodrom i zračna luka, pa i drugih naziva u općim i strukovnim (nazivoslovnim) rječnicima i propisnicima, radi odstranjivanja mogućih normativnih kolebanja, čak i proturječja među njima, te odrediti prikladan pojam za te nazive. Normativni status riječi zračna luka i aerodrom nije do kraja uređen, napose kada uspoređujemo različite priručnike u kojima su zračna luka i aerodrom normativno predstavljeni kao posebne riječi, kao nazivoslovne inačice, ili kada se daje prednost dvorječnoj svezi – zračna luka, što nije uvijek opravdano jer se ti parovi značenjski i namjenski ipak mogu razlikovati. Međusobna mozaičnost i neujednačenost naziva u različitim priručnicima stvara nestabilnost i nesustavnost u proučavanju hrvatskoga standardnoga jezika te nanosi, ili može nanijeti, štetu normiranju nacionalnoga strukovnoga nazivlja.

Literatura

- Anić, Vladimir. 1998. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- Babić, Stjepan; Milan Moguš. 2011. *²Hrvatski pravopis*. Zagreb: Školska knjiga.
- Badurina, Lada; Ivan Marković; Krešimir Mićanović. 2007. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Bagdasarov, Artur. 2023. *Hrvatski iz drugoga kuta*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- HE = *Hrvatska enciklopedija – mrežno izdanje*. Gl. ur. Kragić, Bruno. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža (pristupljeno 1. 8. 2023.).
- HER = *Hrvatski enciklopedijski rječnik. A – Ž*. 2002. – 2004. Zagreb: EPH – Novi Liber.
- HJS = *Hrvatski jezični savjetnik*. 1999. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Pergamena – Školske novine.
- HOL = *Hrvatski opći leksikon. A – Ž*. 1996. Gl. ur. Kovačec, August. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- Hrvatski pravopis*. 2013. Gl. ur. Jozić, Željko. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. <http://pravopis.hr/>.
- Hrvatski u školi*. Savjeti. <http://hrvatski.hr/savjeti/> (pristupljeno 25. 7. 2023.).
- Hrvatsko zrakoplovno naziolje*. 2015. Ur. Bratulić, Maja. Zagreb: Institut za hrvatski jezik.
- HTE = *Hrvatska tehnička enciklopedija*. <https://tehnika.lzmk.hr/> (pristupljeno 25. 7. 2023.).
- Pravilnik 1. = Pravilnik o aerodromima. Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture. Narodne novine 64/2012, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_06_64_1523.html (pristupljeno 29. 7. 2023.).
- Pravilnik 2. = Pravilnik o uvjetima i načinu upotrebe aviona i helikoptera na koje se ne primjenjuje uredba (EU) 2018/1139. 2020. Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture. Narodne novine 134/2020 https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_12_134_2568.html (pristupljeno 25. 7. 2023.).
- RHJ = *Rječnik hrvatskoga jezika*. 2000. Ur. Šonje, Jure. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža – Školska knjiga.
- Struna = *Hrvatsko strukovno naziolje*. <http://struna.ihjj.hr/#> (pristupljeno 25. 7. 2023.).
- ŠR = *Školski rječnik hrvatskoga jezika*. 2012. Ur. Nakić, Anuška; Ljiljana Jojić. Zagreb: Institut za hrvatski jezik – Školska knjiga.

Večernji list. 20. 1. 2022. <https://www.vecernji.hr/vijesti/splitski-aerodrom-prosle-godine-prvi-put-imao-vise-putnika-nego-zagrebacki-1556553> (pristupljeno 26. 7. 2023.).

VRH = Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika. 2015. Ur. Jojić, Ljiljana i dr. Zagreb: Školska knjiga.

Zakonu o zračnom prometu: pročišćeni tekst zakona NN 69/09, 84/11, 54/13, 127/13, 92/14 na snazi od 5. 8. 2014. <https://www.zakon.hr/z/177/Zakon-o-zra%C4%8Dnom-prometu> (pristupljeno 25. 7. 2023.).

About the terms aerodrome and airport

Abstract

The paper analyzes the opposition of the terms aerodrome and airport in Croatian dictionaries, reference books and official documents. In various language guides and dictionaries, the terms aerodrome and airport are interpreted differently. In some directories and dictionaries, the term airport is preferred, in others it is given as separate head words, and in others as terminological variants or synonyms. The disorder of the terms causes the need for their unification and standardization. The article attempts to establish the differences between the terms aerodrome and airport and give them a definition.

Ključne riječi: nazivi aerodrom, zračna luka, rječnici, priručnici, nazivoslovna inačica, definicija, ujednačivanje naziva, standardizacija

Keywords: the term aerodrome, the term airport, dictionaries, reference books, definition, terminological variant, unification of the term

